

Marian Kanior

"Western Spirituality : Historical Roots, Ecumenical Routes", wyd. M. Fox, Santa Fe 1979 : [recenzja]

Collectanea Theologica 59/4, 159-160

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

Western Spirituality: Historical Roots, Ecumenical Routes, wyd. M. Fox, Santa Fe 1979, Notre Dame — Fides / Claretian, s. 440.

Tytuł książki dobrze oddaje jej treść. Zbiór 17 artykułów różnych autorów (w tym połowa kobiet) jest poświęcony poszukiwaniu historycznych korzeni duchowych tradycji Kościoła rzymskiego w odniesieniu do innych duchowości. Redaktor naczelny, M. Fox, we wstępie określa duchowość jako „drogę życia”. W tym ujęciu duchowość zachodnia jest duchowością biblijną, zakorzoną we wszystkich sprawach ogólnoludzkich, zarówno w ekonomii, polityce, sztuce, języku, wychowaniu itd. Duchowość tak pojęta to coś więcej niż modlitwa i kontemplacja, więcej niż indywidualne dążenie do zbawienia, gdyż zakotwiczona w Bogu, ma na uwadze także sprawy świeckie, czysto ludzkie. Zadaniem publikacji jest wypuklenie dwóch zasadniczych aspektów duchowości: motywu upadku człowieka i jego odkupienia oraz problemu rozwoju i pogłębienia świadomości tworzenia, uczestniczenia w mocy i działaniu samego Stwórcy. Całość materiału jest podzielona na dwie części. Część pierwsza to właśnie historyczne korzenie zachodniej duchowości i część druga poświęcona ekumenicznemu aspektowi duchowości w bardzo ogólnym ujęciu.

W pierwszej części (*Historical Roots*) zebrano 10 artykułów różnych autorów z zakresu studiów biblijnych i historycznych duchowości czynnej, twórczej, coraz częściej akcentowanej na Zachodzie. Na szczególne wyróżnienie zasługuje kilku dobrze znanych autorów.

N. Bierdiajew (*The Salvation and Creativity — Two Understanding of Christianity*) ujmując chrześcijaństwo jako religię przetwarzania świata, a nie tylko dążenie do indywidualnego zbawienia. Według niego nie można myśleć tylko o zbawieniu siebie bez łączności z całym kosmosem. Podkreśla dalej, że miłość ludzka nie może być abstrakcyjna. Trzeba kochać wszystko; ludzi, naturę. Bóg oczekuje nie na trzęsących się niewolników, lecz na kochające dzieci.

M. D. Chenu w artykule o duchowości św. Tomasza z Akwinu (*Spirituality of Thomas Aquinas*) ujmując krótko i rzeczowo najważniejsze myśli Akwinaty dotyczące duchowości chrześcijańskiej. Omawia m. in. takie aspekty jak potrzebę współpracy człowieka ze swym Stwórcą, rolę namiętności w ludzkim działaniu, społeczne uwarunkowania człowieka itd. Mocno podkreśla konieczność ujęcia wszechświata w zjednoczeniu ze swoim Stwórcą i we wzajemnym związku rzeczy stworzonych.

H. A. Kenick, pisząc na temat biblijnej podstawy teologii działania (*Toward a Biblical Basis for Creation Theology*) uwypukla osobisty związek Stwórcy z człowiekiem od Adama począwszy przez patriarchów, proroków itd. Bóg działa przez człowieka. Ten ideał Boskiego oddziaływania na ludzkość najwyraźniej zrealizował się w osobie Jezusa Chrystusa, który przyszedł na świat, by ludzie mieli życie i to w obfitości (J. 10, 10).

Z innych artykułów warto jeszcze wspomnieć esej J. Sobrino na temat modlitwy w Nowym Testamencie; M. Foxa dotyczący duchowości mistrza Eckharta czy D. Di Domizio odnośnie duchowości i polityki jansenistów we Francji.

Jak przystało na Amerykanów, przedmiotem piszących są również postacie kobiece jak św. Katarzyna ze Sieny (K. Parks) czy św. Teresa z Ávila. Ten ostatni artykuł pióra C. C. Romano jest bardzo kontrowersyjny.

Autorka, wychodząc z założeń neofreudowskich, doszukuje się w mistycznych przeżyciach reformatorki Karmelu obciążeń erotycznych. Podobnie krytycznie należy się ustosunkować do artykułu R. Ruethener na temat duchowości kobiet pierwszych wieków chrześcijańskich. W swym eseju twierdzi autorka, że chrześcijanki 3—4 wieków podejmowały życie klasztorne, by wyzwoleć się spod władzy mężczyzn. Przecież to mężczyźni zakładali pierwsze żeńskie klasztory mnisze, by wspomnieć św. Pachomiusza, św. Bazylego, czy św. Hieronima!

W drugiej części (*Ecumenical Routes*) zebrano 7 artykułów omawiających duchowość nie mieszczącą się w kategoriach duchowości zachodniej i rzymskiej, a więc prawosławną duchowość rosyjską — J. Kenney; duchowość protestancką — R. Woods; transcendentalizm amerykański — J. Alexander; a nawet został omówiony temat jogi — J. O. Brien.

Dwa artykuły dotyczą tradycji żydowskiej. Autorka M. K. Helwing szuka tej tradycji u chasydów aż do ostatnich czasów. Idąc za studium M. Bubera, mocno podkreśla w tradycji chasydzkiej oddzielenie tego, co dotyczy rzeczy poświęconych Bogu (*sacrum*) od spraw i rzeczy świeckich (*profanum*). Widzi w tej tradycji możliwości wzbogacenia tradycji katolickiej przez: 1° potwierdzenie zasad moralnych; 2° wykazanie, że życie mistyczne może mieć łączność ze zwykłą ludzką działalnością; 3° pogłębienie przekonania, że duchowa prawda i mądrość wywrze większy wpływ na otoczenie niż abstrakcyjne formuły filozofów. Drugi artykuł R. H. Miller przedstawia życie i czasy Fr. Rosenzweiga. Myślą przewodnią tego eseju jest rzeczywistość objawiającego się Boga i odpowiedź człowieka na to objawienie przez swoją duchowość, czego wyrazem jest natchniona księga Pieśń nad Pieśniami.

Reasumując należy podkreślić, że wszystkie artykuły są dobrze opracowane i treść jest ujęta bardzo ciekawie. Niemniej — jak już wspomniano — kilka artykułów jest kontrowersyjnych, zbyt śmiało ujmujących pewne problemy, które wymagają bardziej pogłębionego i lepszego naświetlenia.

Mimo popularyzującego charakteru książki, każdy esej ma noty wyjaśniające trudniejsze miejsca. Całość dzieła posiada na końcu indeks tematów duchowych (*Index of Spirituality Themes*).

o. Marian Kanior OSB, Tyniec

An Introduction to the Medieval Mystics of Europe, wyd. Paul E. Szarnach, New York 1984, Ed. State University of New York, s. 376.

Pod takim tytułem główny redaktor P. E. Szarnach umieścił 14 esejów opracowanych przez różnych specjalistów średniowiecznego życia duchowego. Wielość autorów i opisywanych przez nich postaci z konieczności daje różnorodność ujęcia zjawiska mistyki (osobista łączność duszy z Bogiem) i jej aktualizacji w życiu. Można tu wyróżnić odcienie mistycyzmu monastycznego obok filozoficznego czy kosmologicznego. Najliczniej opracowano postacie wielkich mistyków średniowiecza: św. Augustyn, św. Bernard z Clairvaux, św. Tomasz z Akwinu, Mistrz Eckhart. Szkoda, że brak wśród tych esejów opracowań o św. Anzelmie z Canterbury, o św. Franciszku z Asyżu czy o św. Bonawenturze oraz o Dunsie Szkocie.

Mistycyzm tradycyjny. Tradycje życia monastycznego reprezentuje mało u nas znana postać Smaragdusa w opracowaniu J. Leclercque'a. Ten opat z St. Michel w Lotaryngii z IX wieku, autor komentarza do reguły św. Benedykta, jest przedstawicielem autentycznego życia mniszego głębokiego średniowiecza: modlitwa duszy i ciała, skrucha serca i duszy, bojaźń Boża. Ważnym momentem u tego mistyka jest rozróżnienie między modlitwą (spotkaniem z Bogiem) a kontemplacją (zakosztowaniem słodyczy Boga). Smaragdus bardzo silnie podkreśla rolę modlitwy w życiu człowieka. Traktuje modlitwę jako środek prowadzący go do Boga, oczyszczający jego wnętrze i uwalniający go od zła.